

۱۶۰۱۷۰۷
۹۷, ۶, ۲۴

بسم الله الرحمن الرحيم

تاب آوری بافت‌های فرسوده شهری
در مواجهه با سوانح طبیعی
(با رویکرد مدیریت و برنامه‌ریزی استراتژیک)

تأليف:

دکتر مصطفی عزیزی
(مدرس دانشگاه)

دکتر محمدتقی رضویان
(استاد دانشگاه شهید بهشتی)

دکتر محمدرضا فرزاد بهتاش
(مدرس دانشگاه)

انتشارات
تمدن علم

۱۳۹۷

فهرست

مقدمه	۱۳
فصل ۱. مخاطرات طبیعی و مدیریت بحران شهری	۱۶
مفهوم بلایای طبیعی	۱۶
مخاطره	۱۶
الف) مخاطرات طبیعی	۱۶
ب) مخاطرات انسانی	۱۶
خسارات مخاطرات محیطی در جهان و ایران	۱۷
مخاطرات محیطی و نقش آن در توسعه پایدار	۱۸
بحران	۱۹
تقسیم‌بندی بحران	۲۱
بحران درجه ۱	۲۱
بحران درجه ۲	۲۱
بحران درجه ۳	۲۲
مدیریت بحران	۲۲
نظریه‌های مدیریت بحران	۲۴
۱- نظریه تعادل در مدیریت بحران	۲۵
۲- نظریه مدیریت شناور (جزیره‌ای)	۲۶
۱- توان محدود دولت در ارائه خدمات به جامعه آسیب‌دیده	۲۶
۲- توان بالا اما بالقوه جامعه مدنی	۲۶
۳- توان مکمل بخش خصوصی در یاری‌رساندن به دولت	۲۶
دیدگاه‌های مدیریت بحران	۲۷

۲۷	الف) دیدگاه سنتی
۲۷	ب) دیدگاه نوین
۲۸	شهر و مدیریت بحران شهری
۳۲	اهمیت و ضرورت مدیریت بحران شهری
۳۴	مراحل مدیریت بحران شهری
۳۴	۱. مدیریت بحران قبل از وقوع
۳۴	۱-۱. پیشگیری
۳۵	۲-۱. پیش‌بینی و اعلام خطر
۳۵	۳-۱. آمادگی
۳۶	۴-۱. پایداری و تاب‌پذیری
۳۷	۲. مدیریت بحران در حین وقوع
۳۷	۳. مدیریت بحران پس از وقوع
۳۸	تخریب‌های ناشی از بحران
۳۹	تخریب ناشی از ساخت کالانی
۴۰	تخریب ناشی از بافت شهر
۴۰	تخریب ناشی از شبکه ارتباطات
۴۰	نقش برنامه‌ریزی و طراحی شهری در مدیریت بحران
۴۱	مدیریت بحران در ایران
۴۴	ساختار و تشکیلات مدیریت بحران
۴۴	تشکیلات جهانی مدیریت بحران
۴۵	تشکیلات مدیریت بحران در ایران
۴۵	الف) جمعیت هلال‌احمر
۴۷	ب) ستاد حوادث غیرمترقبه
۵۱	فصل ۲. تاب‌آوری شهری
۵۱	تعاریف و مفهوم تاب‌آوری
۵۵	ابعاد چهارگانه تاب‌آوری و شاخص‌های آن در مواجهه با سوانح طبیعی
۵۵	۱. تاب‌آوری کالبدی

۵۶	۲. تاب آوری اقتصادی.....
۵۷	۳. تاب آوری اجتماعی.....
۵۷	۴. تاب آوری نهادی.....
۶۰	رویکردهای مفهومی تاب آوری در حوزه سوانح طبیعی.....
۶۰	الف: تاب آوری به عنوان پایداری.....
۶۱	ب: تاب آوری به عنوان بازیابی.....
۶۱	ج: تاب آوری به عنوان دگرگونی یا گذار.....
۶۱	چارچوب مای، مهوری سنجش تاب آوری.....
۶۳	۱. چارچوب برین.....
۶۳	۲. چارچوب معیشت، یادگار.....
۶۵	۳. چارچوب سرمایه محور.....
۶۷	۴. چارچوب مکانی - فضایی.....
۶۸	۵. چارچوب برنئو.....
۶۹	۶. چارچوب SERRI.....
۷۱	مدل‌های تاب آوری.....
۷۲	۱. مدل CDRI.....
۷۳	۲. مدل UFR.....
۷۴	۳. مدل BRIC.....
۷۷	۴. مدل P.E.O.P.L.E.S.....
۷۸	۵. مدل CCaR و تنوری ST-DRMI.....
۷۹	۶. مدل CCRAM.....
۷۹	۷. مدل E.S.O.....
۸۳	۸. مدل SERV.....
۸۴	۹. مدل WISC.....
۸۴	۱۰. مدل Systemic Resilience.....
۹۱	خصوصیات یک جامعه تاب آور.....
۹۱	شهر تاب آور در برابر سوانح و مؤلفه‌های کلیدی آن.....

- ۹۴..... نظریه‌ی آسیب‌پذیری شهری
- ۹۵..... نظام‌های آسیب‌زا و نظام‌های تأثیرپذیر در تاب‌آوری شهری
- ۹۶..... آسیب‌پذیری و تاب‌آوری
- ۱۰۳..... خصلت‌های شهر تاب‌آور در برابر بلایا
- ۱۰۴..... چارچوب اجرایی هیوگو ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۵؛ تاب‌آور سازی ملت‌ها و جوامع در برابر حوادث (HFA)
- ۱۰۵..... چارچوب سندای برای کاهش خطر سوانح (۲۰۳۰-۲۰۱۵)
- ۱۱۰..... محرک‌های خطرپذیری در محیط شهری
- ۱۱۱..... رایای، سرمایه‌گذاری در کاهش خطرپذیری بلایا و تاب‌آوری
- ۱۱۱..... دستاوردهای، سرمایه‌گذاری در کاهش بلایا و حوادث عبارت‌اند از:
- ۱۱۱..... میراث رهبری
- ۱۱۱..... دستاوردهای اجتماعی شهری
- ۱۱۲..... رشد اقتصادی ایجاد فرصت‌های شغلی
- ۱۱۲..... جوامعی برای زندگی بهتر
- ۱۱۲..... شهرهایی که ارتباط تنگاتنگی با انش و تخصص و منابع ملی و بین‌المللی دارند
- ۱۱۴..... تاب‌آوری شهری و رابطه آن با توانمندسازی شهروندان و مشارکت در مدیریت بحران
- ۱۱۶..... تاب‌آوری شهری و مشارکت شهروندان

فصل ۳. بافت فرسوده شهری

- ۱۱۸..... مفهوم فرسودگی شهری
- ۱۱۹..... بافت شهری
- ۱۲۰..... بافت فرسوده
- ۱۲۱..... فرآیند شکل‌گیری بافت فرسوده
- ۱۲۱..... ۱. عوامل و زمینه‌های اقتصادی و مالی
- ۱۲۱..... ۲. عوامل و زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی
- ۱۲۱..... ۳. عوامل و زمینه‌های کالبدی و فنی
- ۱۲۲..... ۴. عوامل و زمینه‌های محیط زیستی
- ۱۲۲..... ۵. عوامل و زمینه‌های سیاسی، قانونی و حقوقی
- ۱۲۲..... ۶. عوامل و زمینه‌های مدیریتی، ساختاری و اجرایی

۱۲۳.....	ویژگی‌ها اساسی بافت‌های فرسوده شهری
۱۲۳.....	ابعاد مختلف فرسودگی بافت‌های شهری
۱۲۴.....	آسیب‌شناسی بافت‌های فرسوده شهری
۱۲۵.....	۱. محدودیت شبکه دسترسی
۱۲۵.....	۲. فقر کاربری‌های عمومی
۱۲۶.....	۳. بروز ناهنجاری‌های اجتماعی
۱۲۶.....	۴. دشواری خدمات‌رسانی اضطراری
۱۲۶.....	ضرورت و اهمیت توجه به بافت‌های فرسوده
۱۲۷.....	راهبردهای رویارویی با فرسودگی شهری
۱۲۸.....	۱. بهسازی
۱۲۹.....	۲. نوسازی
۱۲۹.....	۳. بازسازی
۱۳۰.....	رویکردهای مداخله در بافت فرسوده شهری
۱۳۱.....	الف) ساماندهی
۱۳۲.....	ب) حفاظت
۱۳۳.....	ج) دخالت
۱۳۳.....	۱) مداخله (سازنده):
۱۳۳.....	۲) مداخله (بنیادی):
۱۳۴.....	نظریه احیاء شهری
۱۳۶.....	نظریه اصالت بخشی
۱۳۷.....	آسیب‌پذیری بافت‌های فرسوده شهری در برابر بلایای طبیعی (زلزله)
۱۳۷.....	ساختار شهر
۱۳۷.....	الگوی بافت شهر
۱۳۹.....	کاربری زمین شهری
۱۴۰.....	فرم شهر
۱۴۰.....	تراکم‌های شهری
۱۴۱.....	تأسیسات زیربنایی
۱۴۱.....	شبکه ارتباطی

فصل ۴. مدیریت و برنامه‌ریزی استراتژیک شهری ۱۴۳

مدیریت شهری	۱۴۳
مفهوم سیستم مدیریت شهری	۱۴۶
الف) سطح ملی	۱۴۶
ب) سطح منطقه‌ای	۱۴۷
ج) سطح محلی	۱۴۷
ماهیت مدیریت شهری	۱۵۰
مدیریت شهری: طرح یک مفهوم مبهم	۱۵۱
مدیریت شهری: مسئولیت‌پذیری	۱۵۴
اتخاذ دیدگاهی جامع در مفهوم مدیریت شهری	۱۵۶
موضوع مدیریت شهری	۱۵۷
اهداف مدیریت شهری	۱۵۸
اقدامات مدیریت شهری	۱۵۹
مسئولیت مدیریت شهری	۱۶۰
مدیریت شهری: رویکرد یکپارچه‌نگر	۱۶۲
مدیریت یکپارچه شهری	۱۶۷
تفرق در ابعاد مختلف شهر	۱۶۹
تفرق کالبدی، فضایی	۱۶۹
تفرق و چند پارچگی اجتماعی	۱۷۰
تفرق عملکردی	۱۷۱
تفرق فضایی / اکولوژیک	۱۷۱
تفرق در نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهری	۱۷۱
تفرق در حوزه نظری برنامه‌ریزی و مدیریت	۱۷۱
تفرق عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری	۱۷۲
تفرق برنامه‌ریزی - سیاستی	۱۷۳
تفرق سیاسی / حکومتی	۱۷۳
تفرق یا تکثر منافع (در قالب افراد، گروه‌ها و بخش‌های ذینفع و ذی‌نفع)	۱۷۴

۱۷۵.....	سازوکارهای غلبه بر انواع تفرق در نظام‌های مدیریت و برنامه‌ریزی
۱۷۷.....	مدیریت شهری یکپارچه: رویکرد مقابله با تفرق عملکردی
۱۷۸.....	یکپارچه‌سازی برنامه‌ریزی شهری
۱۷۹.....	یکپارچه‌سازی تأمین زیرساخت‌ها
۱۸۰.....	یکپارچه ساختن نهادها
۱۸۲.....	حکومت و حکمروایی
۱۸۴.....	گذار از حکومت شهری به حکمروایی شهری: رویکرد مقابله با تفرق و تکثر منافع
۱۸۵.....	مدیریت کلان‌بخشی‌نگر و مدیریت شهری
۱۸۹.....	تفکر سیستمی و مدیریت شهری
۱۹۲.....	جایگاه برنامه‌ریزی سیستمی در شهرسازی
۱۹۲.....	۱. رویکرد سیستمی به عنوان نظریه برنامه‌ریزی
۱۹۳.....	۲. رویکرد سیستمی به عنوان راهبردی برنامه‌ریزی
۱۹۳.....	۳. رویکرد سیستمی به عنوان مدل‌سازی
۱۹۳.....	دستاوردهای رویکرد سیستمی در برنامه‌ریزی شهری
۱۹۵.....	تفاوت سیاست و استراتژی
۱۹۶.....	تفاوت استراتژی و تاکتیک
۱۹۶.....	سطوح مختلف برنامه‌ریزی استراتژیک
۱۹۷.....	برنامه‌ریزی استراتژیک (Strategic)
۱۹۷.....	ویژگی‌ها:
۱۹۷.....	برنامه‌ریزی تاکتیکی (Tactical)
۱۹۸.....	ویژگی‌ها:
۱۹۸.....	برنامه‌ریزی عملیاتی (Operational)
۱۹۸.....	ویژگی‌ها:
۱۹۹.....	رابطه میان برنامه‌ریزی استراتژیک، تاکتیکی و عملیاتی
۱۹۹.....	تفکر و برنامه‌ریزی استراتژیک
۲۰۲.....	برنامه‌ریزی استراتژیک و برنامه‌ریزی سنتی
۲۰۳.....	ضرورت استفاده از برنامه‌ریزی استراتژیک در برنامه‌ریزی شهری
۲۰۳.....	تغییرات در شهرها

مدیریت تغییرات	۲۰۶
شرایط متغیر شهرداری‌ها	۲۰۷
وضعیت آشفته کنونی و خصوصیات پیچیدگی مسائل	۲۰۸
مفهوم برنامه‌ریزی استراتژیک شهری	۲۰۸
مزایای برنامه‌ریزی استراتژیک	۲۱۰
مراحل برنامه‌ریزی استراتژیک	۲۱۱
رویکردهای مختلف برنامه‌ریزی استراتژیک	۲۱۳

فصل ۱. اصول مدیریت و برنامه‌ریزی استراتژیک در راستای تاب‌آوری بافت‌های فرسوده

شهر	۲۱۶
عناصر و مکان‌های یک دین برنامه‌ریزی استراتژیک	۲۱۶
۱- نحوه رویکرد برنامه‌ریزی استراتژیک به اهداف اقتصادی اجتماعی	۲۱۶
۲- نحوه رویکرد به تحقق زیرساخت و بازنگری طرح‌های توسعه شهری	۲۱۷
۳- واقع‌نگری در اهداف و سیاست‌های طرح‌های توسعه شهری	۲۱۸
۴- انعطاف‌پذیری در برنامه‌ریزی و اجرا	۲۱۸
۵- انعطاف‌پذیری در مطالعات تهیه طرح	۲۱۸
۶- انعطاف‌پذیری در روش‌های اجرایی	۲۱۸
۷- مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی استراتژیک	۲۱۹
اصول استراتژیک مشترک میان برنامه‌ریزی بهسازی و مدیریت بحران زلزله (تاب‌آوری در بافت)	۲۲۰
کاربری زمین	۲۲۱
معیارهای کالبدی تعیین آسیب‌پذیری‌ها با توجه به کاربری‌های شهری	۲۲۱
تراکم	۲۲۲
دسترسی	۲۲۳
معیارهای تعیین آسیب‌پذیری شبکه ارتباطی	۲۲۳
فضای باز	۲۲۳
معیارهای تعیین آسیب‌پذیری شهر مربوط به فضاهای باز	۲۲۴
راهکارهای استراتژیک مدیریت بحران ناشی از سوانح طبیعی در بافت‌های تاریخی و فرسوده	۲۲۴
اصول ده‌گانه تاب‌آور سازی شهرها در برابر سوانح طبیعی	۲۲۸

۲۲۹.....	اصول راهبردی تاب‌آوری سازی شهرها و بافت‌های فرسوده شهری
۲۲۹.....	اصل ۱: چارچوب سازمانی و اداری
۲۲۹.....	ایجاد یا تقویت ظرفیت نهادی و هماهنگی شهری
۲۳۰.....	ایجاد یک چارچوب قانونی برای تاب‌آوری و کاهش خطرپذیری (ریسک)
۲۳۰.....	هماهنگ کردن تمامی خدمات فوری در حوزه شهر
۲۳۰.....	ایجاد اتحادیه‌ها و شبکه‌هایی فراتر از شهر
۲۳۱.....	اصل ۲: تأمین مالی و منابع
۲۳۱.....	سرماه‌اندازی در اقدامات کاهش خطرپذیری و کمپین‌های ارتقاء آگاهی عموم
۲۳۲.....	تأمین بودجه‌ای برای آمادگی و مقابله با سوانح
۲۳۲.....	تدوین مشوق‌ها، مجازاتی و کاهش خطرپذیری
۲۳۳.....	عملکرد اقتصادی و زیست‌محیطی
۲۳۳.....	اصل ۳: ارزیابی خطرپذیری، چنگانه خطرپذیری (ریسک)‌ها
۲۳۳.....	شناسایی ماهیت و میزان خطرپذیری و ریسک سوانح
۲۳۴.....	انتشار اطلاعات مربوط به خطرپذیری (ریسک) به کاربستن آن در تصمیمات عمرانی
۲۳۴.....	اصل ۴: حفاظت و ارتقاء زیرساخت‌ها و تاب‌آوری
۲۳۵.....	تقویت زیرساخت‌های حفاظتی
۲۳۵.....	حفاظت از زیرساخت‌های حیاتی
۲۳۶.....	ایجاد زیرساخت‌های جدید تاب‌آور
۲۳۶.....	اصل ۵: محافظت از تأسیسات حیاتی: آموزش و پرورش و بهداشت و درمان
۲۳۷.....	تحرك و پویایی در عملکرد مدارس و تأسیسات درمانی
۲۳۷.....	تشخیص ارتباط خدمات اولویت‌دار و تداوم خدمات پس از سوانح
۲۳۷.....	اصل ۶: مقررات ساختمان و برنامه‌ریزی کاربری اراضی
۲۳۸.....	تصویب و رعایت قوانین و مقررات ساختمانی متناسب با خطرپذیری
۲۳۸.....	توسعه شهر و برنامه‌ریزی کاربری اراضی بر اساس ارزیابی خطرپذیری
۲۳۹.....	ارتقاء شهرک‌های غیررسمی و ترویج ساخت‌وساز ایمن ساختمان‌های غیر مهندسی ساز
۲۳۹.....	ایجاد ظرفیت‌های محلی و تقویت مشارکت در برنامه‌ریزی و کاربری اراضی شهری
۲۳۹.....	اصل ۷: آموزش و پرورش و آگاهی عمومی
۲۴۰.....	بالا بردن آگاهی عمومی در شهر
۲۴۰.....	وارد کردن کاهش خطرپذیری بلایا در برنامه‌های رسمی آموزش و پرورش

- آموزش و ظرفیت‌سازی کاهش خطرپذیری سوانح در سطح شهر ۲۴۰
- ایجاد طرح‌های ایمنی در برابر سوانح در سطح شهر ۲۴۱
- اصل ۸: حفاظت از محیط‌زیست و تقویت زیست‌بوم‌ها ۲۴۱
- افزایش آگاهی از اثرات تغییرات زیست‌محیطی و تخریب زیست‌بوم‌ها در خطرپذیری بلایا ۲۴۱
- ترویج رشد سبز و حفاظت از اکوسیستم در برنامه‌ریزی برای امرارمعاش و توسعه پایدار ۲۴۲
- ایجاد اتحادیه‌ها و ائتلاف با مدیران محیط‌زیست و بخش خصوصی ۲۴۲
- تقویت ابزارهای موجود مدیریت اکوسیستم‌ها یا ایجاد آنها در جایی که این ابزارها وجود ندارند ۲۴۲
- اصل ۹: آمادگی مؤثر، هشدار و واکنش سریع ۲۴۲
- ارتقاء بهبود آمادگی ۲۴۳
- ایجاد یک هشدار به موقع چندمنظوره و قابل دسترس ۲۴۳
- به‌روزرسانی سرویس‌های واکنش اضطراری شهر ۲۴۳
- توسعه و تقویت تمرکزهای ومیزی و دوره‌ای ۲۴۴
- برنامه‌ریزی برای بازتوانی پس از وقوع سوانح ۲۴۴
- اصل ۱۰: بازتوانی و بازسازی جامع ۲۴۴
- بازتوانی برنامه‌های کاهش اثرات سوانح و سیاست‌های عمومی ۲۴۵
- دخالت جمعیت در معرض خطر و تعهدات آنها ۲۴۵
- بازتوانی فرصتی برای بازسازی و عمران بهتر است ۲۴۵
- جستجوی منابع، تقویت همکاری‌ها و تضمین پایدار ۲۴۶
- منابع ۲۴۷

مقدمه

امروزه، آسیب پذیری شهرها و به خصوص بافت های قدیمی و فرسوده در برابر زلزله، به عنوان مسئله ای جهان پیش روی متخصصان رشته های گوناگون قرار گرفته است. این وضع در کشورهای دارای ساختار طبیعی مخاطره آمیز، از جمله ایران، طی دهه های اخیر به صورتی حادثه نمود یافته است. قیاس گرفتن ایران بر کمربند زلزله ای آلپ- هیمالیا، این کشور را در گروه زلزله خیزترین کشورها، جهان قرار داده است و همین امر سبب شده تا کشور ۵-۷ سال یکبار شاهد زلزله هایی با بزرگی ۶-۷ درجه در مقیاس ریشتر و گاهی بیشتر باشد که این میزان، دارای قدرت تخریب کنندگی بالا است و خسارت های آن بسیار سنگین است. در واقع فلات ایران از نظر وقوع زلزله یکی از فعال ترین مناطق جهان است. به سهمی بالغ بر ۱۷/۶ از تعداد زلزله های مخرب جهان را به خود اختصاص داده است. به گونه ای که طبق آمار رسمی اعلام شده، در طی ۸۰ سال اخیر، بروز بیش از ۱۰ زلزله ی عمده، کشور ایران را شدت دچار آسیب کرده است. در واقع زلزله پدیده ای تکرارپذیر است؛ اما آماده نبودن بشر برای مقابله با آن همیشه تهدیدی جدی برای انسان به شمار می رود. اگرچه تاکنون پیشرفت دانش بشری به چگونگی بروز زلزله و پیامدهای آن پی برده است، ولی در پیش بینی دقیق لحظه ی وقوع و قدرت این واقعه موفق نبوده است. بنابراین می توان اذعان داشت که اگرچه جلوگیری از وقوع این بلای طبیعی ممکن نیست، ولی کاهش تلفات و آسیب های ناشی از آن امکان پذیر است. بنابراین می توان با اقدامات مناسب و اندیشیدن تمهیدات مناسب، آسیب پذیری انسان و جامعه را کاهش داد و راه مقابله با زلزله را در میان اقشار جامعه نهادینه ساخت. می توان گفت که یکی از مهم ترین عوامل در کاهش خطر زلزله، آمادگی قبلی جامعه برای برخورد با این پدیده است که این آمادگی می تواند از طریق داشتن برنامه ی مشخص قبلی و برنامه ریزی برای انجام اقدامات مناسب در زمان بروز سوانح ایجاد شود.

تاکنون انگاره های متعددی در برخورد و مواجهه با بحران در ادبیات این موضوع مطرح گردیده اند و تغییرات نگرشی شگرفی در آنها قابل مشاهده است. از سده بیستم، رشد شتابان شهرها و تجمع سرمایه گذاری های کلان اقتصادی در آنها، وقوع بحران، تلفات و خسارات بسیار زیادی را در شهرها بر جای گذاشت، مدیریت دولتی درصدد کاهش این خسارات و تلفات با

تصویب مقررات و ضوابط اجرایی و برخی اقدامات جهت ایجاد آمادگی در برابر وقوع بحران برآمد، لیکن ناکارآمدی این شیوه در برخورد با مدیریت بحران، آشکار گردید. پس از آن بود که انگاره‌های مدیریت بحران با تغییرات زیادی روبرو شدند و نگرش به بحران به کاهش آسیب‌پذیری و سپس افزایش تاب‌آوری تغییر یافت. باوجود طی شدن بیش از چند دهه از ادبیات تاب‌آوری شهری در برابر بحران‌های طبیعی، مدل‌های گوناگونی و مفاهیم متعددی در این حوزه مطرح گردیده‌اند لیکن این مدل‌ها و مفاهیم کماکان در حال تغییر و توسعه می‌باشند. در این میان سازمان‌ها و نهادهای متعددی همچنان در حال پژوهش و تحقیق در خصوص ابعاد مختلف تاب‌آوری، شیوه سنجش جامع و راهکارهای افزایش آن می‌باشند. این مدل‌ها در برخی از موارد مدل‌های پیشین خود را توسعه داده و در برخی موارد ابعاد گسترده و نوینی در این حوزه ایجاد نموده‌اند.

بافت‌های تاریخی، سرسده جزئی از سرمایه‌های فرهنگی ما هستند. این بافت‌ها همراه با گنجینه‌هایی از خاطرات اجتماعی، شیوه‌های زیستن گذشتگان؛ در گذر زمان در مسیر افت کیفیت ناشی از تأثیر شرایط آب و هوایی، جابجایی زمین، ارتعاشات ناشی از رفت‌وآمد اتومبیل‌ها و عدم درک شرایط و موقعیت ویژه این مناطق به تدریج ناپایدار و آسیب‌پذیر گشته‌اند. از عوامل عمده آسیب‌رسان به این بافت‌ها سوانح طبیعی می‌باشد. با نگرش بر وضعیت و ریسک‌پذیری بالای این بافت‌ها و سکونت و معیشت میلیون‌ها نفر از هم‌وطنان در آنها، لزوم آمادگی برای مقابله با بحران‌های طبیعی و نیز انجام اقداماتی برای کاهش تأثیرات سوانح طبیعی، ضروری است.

بافت‌های فرسوده شهری در کشورهای در حال توسعه، با به دلایلی از قبیل عدم رعایت معیارهای فنی و مهندسی در ساخت بنا، شبکه ارتباطی ضعیف، کمبود امکانات و عدم وجود تأسیسات و تجهیزات شهری، بیش‌تر از سایر بافت‌های شهری در معرض خطر زلزله قرار دارند. از این رو ضرورت کاهش آسیب‌پذیری شهر در برابر سوانح و حوادث، یکی از اهداف اصلی برنامه‌ریزی شهری محسوب می‌گردد. در طی چند سال اخیر، وقوع چند زمین‌لرزه متوسط و کوچک و آسیب‌دیدگی بسیاری از بناهای شهری و روستایی، زنگ خطر بزرگی را برای ایران و ایرانیان به صدا درآورد. این زنگ خطر، ناشی از فرسوده و ناامن بودن بسیاری از بناها و ساختمان‌ها بود. از سوی دیگر، بافت‌های فرسوده شهری به دلیل نوع و میزان فرسودگی و امکان تخریب‌پذیری بالا، در مراتب برنامه‌ریزی و مداخلات مدیریت بحران شهری، مورد توجه ویژه‌ای قرار دارند که ضرورت پرداخت به این مهم، رویکرد کتاب حاضر را نیز تشکیل می‌دهد.

این کتاب در قالب پنج فصل به نگارش درآمده است، که در فصل اول به: مخاطرات طبیعی و

مدیریت بحران شهری، فصل دوم: تاب آوری شهری، فصل سوم: بافت فرسوده شهر، فصل چهارم: مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک شهری و فصل پنجم: اصول مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک در راستای تاب آوری بافت های فرسوده شهر پرداخته شده است. امید است که هر چند اندک توانسته باشد مسائل و مشکلات مدیریت بحران و تاب آوری شهری را در شهرها و به ویژه بافت های فرسوده تحلیل و تبیین کرده باشد.

مصطفی خزایی - زمستان ۱۳۹۶

www.ketab.ir